

Forord

OVERTRYK er resultatet af et tæt samarbejde mellem billedkunstnerne Julie Nord, Louise Hindsgavl, Mie Mørkeberg og Nina Saunders, forfatter Merete Pryds Helle og Trapholt. Idéen med projektet er at skabe et totalunivers med en udstillingsinstallation hvor billede, lyd og rum går op i en højere helhed.

Udgangspunktet for udstillingen er de såkaldte *unheimliche* elementer, der findes i alle deltagende billedkunstners universer. Den østrigske psykoanalytiker Sigmund Freud (1856-1939) benyttede begrebet *unheimlich* med henvisning til dobbeltbetydningen af ordet *heimlich*, der både betyder hjemlig og hemmelig. Samtalerne omkring udstillingen har kredset omkring, hvordan de fire billedkunstnere på forskellig vis griber fat i det hjemlige og det hemmelige. Den velkendte pænhed og hemmelighederne krænges ud eller lurer lige under overfladen.

Udstillingens titel har været til diskussion gennem hele forløbet. Skulle den hedde DANSK NOIR? UNHEIMLICH? INDRE OVERTRYK? Valget faldt på OVERTRYK, idet der i samtlige værker er et voldsomt opgør med konformitetens omklamrende pænhestyranni og optimeringssamfundets effektivitet. Det er dette OVERTRYK kunstværkerne opstår fra. De udtrykker mere, end vi kan forklare med almindeligt sprog, og giver os som beskuerer, oplevelsen af et hemmeligt førsprogligt univers, som kunsten kan åbne for os.

De fire billedkunstnere og Trapholt inviterede tidligt i forløbet forfatter Merete Pryds Helle ind i arbejdet med et ønske om at indfolde et poetisk lydkunstværk i udstillingen, som i samklang med værkerne sprogliggør det usigelige. Til publikationen inviterede Trapholt kulturkritiker Klaus Rothstein. Gennem fem eksempler sætter han ord på, hvordan den *unheimliche* oplevelse kan opfattes.

Udstilling og publikation kan kun realiseres takket være generøs støtte fra Augustinus Fonden, Statens Kunstfond samt 15. Juni Fonden. Trapholt vil gerne takke alle tilskudsgivere for at forstå, hvor vigtig denne udstilling er. Vigtigst af alt vil Trapholt gerne takke Julie Nord, Louise Hindsgavl, Mie Mørkeberg, Nina Saunders og Merete Pryds Helle for deres medvirken i projektet, som har været båret af stor tillid og et fantastisk samarbejde. Også stor tak til kulturkritiker Klaus Rothstein for sit essay til publikationen og til museumschef ved Horsens Kunstmuseum, Claus Hagedorn-Olsen for fagfællebedømmelse. Sidst men ikke mindst tak til Team Trapholt for et professionelt og dedikeret arbejde med udstilling og publikation.

Karen Grøn

Museumsdirektør, Trapholt

YDERSIDENS INDERSIDE

Af Karen Grøn
Museumsdirektør, Trapholt

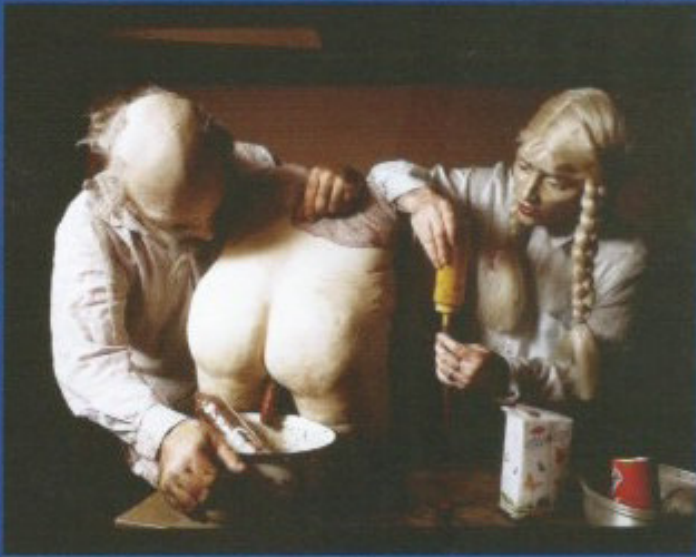
Virkeligheden ser som regel pæn og tilforladelig ud. De fleste af os gør os anstrengelser for at se godt ud, når vi går ud blandt andre. Når vi får gæster rydder vi op og lægger dug på bordet. Børnene får besked på at vise deres gode manerer. Når vi passerer et spejl, løber øjnene hurtigt hen over kroppen og tjekker, om alt er som det skal være. Vi vil gerne have, at omverdenen opfatter os som pæne mennesker med styr på tingene. De fleste ved dog, at facaden kun holder, til vi lukker døren bag os og er private i hjemmet. Der er de fleste mindre perfekte. Det ville være uhyggeligt, hvis man også i dette indre rum skulle synes perfekt og uden sprækker. Hvis livet både skal være perfekt på ydersiden og på indersiden, hvad gør man så af de elementer som ikke er perfekte? Ender de som et voldsomt OVERTRYK?

Billedkunstnerne i OVERTRYK viser os en verden som ligger udenfor den polerede perfektionisme. Louise Hindsgavl (1973) nyfortolker klassiske hvide porcelænsmotiver til en række fantasiverdener, hvor vi som beskuerer trækkes ind i fastfrosne skrækscener, hvor kroppe er dyriske eller deformerede på bestialsk vis. Nina Saunders (1958) spidder småborgerligheden med sine møbelhybrider, hvor hun bearbejder ikoniske møbler og lader dem bule ud, som om de har fået kræftsvulster. Julie Nords (1970) detaljerede tegninger sætter væsener fra underbevidstheden ind i et drømmeagtigt univers, hvor mennesker og dyr blandes og åndevæsener træder ud af skyggerne. Mie Mørkebergs (1980) malerier inviterer beskueren ind i et 'smadder' af en hjemlig atmosfære, hvor alt er brudt sammen og det totale kaos af genstande, snavs og efterladenskaber gestalter selve rummet.

Alle fire billedkunstnere arbejder med mesterlig håndværksmæssig præcision i deres beskrivelser af det ubeskrivelige. De søger mod kanten, pirret af det, som ligger udenfor normalen. Fascinationen af disse fire universer kan på den ene side forklares med en kildrende angst for at tabe facaden og falde hen i det totale forfald eller exces. På den anden side kan den også forklares som en befrielse fra den daglige pænhed og orden, at give sig hen til underbevidsthedens mysterier.

For alle fire billedkunstnere ligger der også en samtidskritik i deres værker. Julie Nord taler om at bryde med optimeringssamfundet, hvor alt skal være pænt og i orden, og hvor vi kan være effektive. Som om effektiviteten er et mål i sig selv. Hun lader hele tiden underbevidstheden stikke frem med en kommentar, der twister hendes umiddelbart indtagende univers. Mie Mørkeberg konfronterer kontrolsamfundet, hvor alt kører på skinner. I hendes malerier inviteres vi ind i det dunkle rum, hvor al kontrol er tabt. Nina Saunders vil gerne lade sine møbler tale om alt det, vi normalt fejer ind under gulvtæppet og fortier. Hun lader møblerne deformere som en udsigelse af det usagte. Louise Hindsgavl prikker hul på vores hang til det banale, og konfronterer beskueren med rædslen for det totale ordens kollaps.

Værkerne vil forurolige de fleste. De er ikke skabt til at få os til at føle, at vi bliver behageligt kildet under tæerne. De skal derimod give os en lussing og få os op på tæerne. I samtalerne med billedkunstnerne blev den amerikanske kunstner Paul McCarthy (1945) flere gange nævnt som inspirationskilde. Paul McCarthys kunstneriske arbejder tager fat om alle tænkelige tabuer. Konventioner, autoriteter, banaliteter, mennesket og dets kropsvæsker tages på en skræmmende men kærlig tur gennem hans installationer, videoer og billeder, hvor han forlyster sig med mad, skidt, ekskrementer, sex og dukker. Paul McCarthys kunstneriske arbejde er et højdepunkt inden for den såkaldte abjekte kunst, som var fremherskende i 1980'erne og 1990'erne. Begrebet abjekt bruges i dag til at beskrive kunst i randzonen. I den abjekte kunst arbejdes der med

elementer som skidt, ekskrementer, rådnet mad, blod, urin, sæd og andre tabuområder. Elementerne i denne kunst er ofte taget fra den randzone, hvor krop og genstand bliver til ét. Disse genstande findes både inde i subjektet, men bliver også et 'kroppens objekt' når de står uden for kroppen i en beholder.

I bogen *Powers of Horror: An Essay on Abjection*¹ fra 1982, skriver den fransk/bulgarske filosof Julia Kristeva (1941), at *det objekt kun har én af et objekts kvaliteter - dét at være i modsætning til Jeg.*² Julia Kristeva trækker på den franske psykoanalytiker Jacques Lacan (1901-1981) og hans idé om, at mennesket har en klar opfattelse af sig selv som en fysisk og psykisk helhed - i modsætning til alt andet i verden som er *andre* eller *genstande*. Objekt refererer således til et mellemområde, som hverken er subjekt (mig) eller rent objekt (den/det). Men begrebet objekt kan også bredes ud til at omfatte alt det, som ikke har en præcis definition. Hermafroditter, der både er kvinde og mand, er et eksempel på sådan en tvetydighed. Det samme kan ske, når menneske og dyr blandes hos Louise Hindsgavl og Julie Nord. Når Mie Mørkeberg maler skidt, så vi næsten kan lugte det. Når Nina Saunders lader møblerne udfolde deres indre liv og bryde med formen. Så etablerer de fire billedkunstnere universer med elementer, som ikke er kendte eller klart definerede. De bryder ind i vores konforme genkendelseszone, og konfronterer beskueren med noget objekt, som foruroliger os.

1. Kristeva, Julia. *Powers of Horror: An Essay on Abjection*. Trans. Leon S. Roudiez. New York: Columbia University Press, 1982.

MIE MØRKEBERG

Mie Mørkeberg maler billeder af rum, interiører og hjemlige miljøer. Der er ingen personer i hendes billeder. Den person der er til stede er beskueren, som kigger på maleriet og inviteres ind i Mie Mørkebergs udfordrende univers. Rummene er forskellige. Til tider er det store pompøse sale, andre gange intime stuer. I alle malerier er motivet tilforladeligt men udførelsen urovækkende. Malerierne emmer af kaos og 'smadder'. Det, som kunne være så dejligt, forvanskes af et rum i opløsning. Rummene er uhyggelige steder, hvor der i sprækkerne dukker indre rum op. Mie Mørkeberg søger ind under gulvbrædderne på det pæne og ned i en uorden og et kaos, som både drager og frastøder.

Inspirationskilden er blandt andet posedamer og mennesker med sygelig samlernani. Disse mennesker bor som regel alene. Deres hjem er overfyldte og beskidte i en grad, at de må rives ned, når de skal tømmes. Det kan være personer, som på overfladen forekommer at være normale for eksempel på deres arbejdsplads. Mie Mørkeberg maler ækelhedens æstetik i disse rum, som hun på én og samme gang frastødes af og drages mod, som når man går på randen af en afgrund og mærker lysten til at springe.

I malerierne fra serien *Vakuum* (2013) går Mie Mørkeberg ind i en række meget konkrete rum. Vi ser i *Vakuum 1* umiddelbart noget, der kunne ligne et køkken, hvor en vaskemaskine som det ultimative symbol på renhed står omkranset af opvask og affald. En slange ligger rullet sammen på gulvet i den ultimative uorden, hvor den er sluppet ud af terrariet og har fundet plads side om side med ophobningerne. Inde i noget der ligner en stue i *Vakuum 2*, står der stakke af bøger og bjerge af blade. Måske var der engang styr på rummet med borde og reoler, men nu er det blevet overtaget af ophobninger af ting. Midt i billedet står en lille glaskugle med et idyllisk anelandskab som en rest af drømmen om kontrol og orden. Opvasken går igen i *Vakuum 3*, hvor man kigger ind i et pompøst rum med en lang gang og loftudsmykninger. En støvsuger har suget gulvtæppet op, og forrest i opvasken står en yndig krukke der minder om kongeligt porcelæn med en døende plante.

Til *OVERTRYK* har Mie Mørkeberg forladt det konkrete rum. Hun bygger rummene i sine malerier op af ting, som om der ikke findes vægge og døre. Grundfarven er grønturkis, som ofte går igen i Mie Mørkebergs værker. Farven er ikke klar men grumset med okker og sort, så rummet som helhed emmer af en tid, der var engang men nu er forsvundet. Når den grundlæggende bundfarve er etableret, arbejder Mie Mørkeberg med at opbygge værket. Processen er intuitiv, og elementerne føres ind efterhånden som rummene bygges op af genstande.

Selve rummene er udelukkende formet af ophobede genstande, rod og kaos. Midt i *Al kødets gang 1* (2016) er der et tomrum. Som et slags tunnelsyn hvor man ser ud i ingenting. Foruden ses et stort kontrolpanel. Som om man kan styre det hele men styrer mod intetheden. Genstandene i billedet er beholdere, kurve, barnesenge, bøger og køkkenting. I *Al kødets gang 2* (2016) er vi inde i et rum, som minder om et sted, hvor det er muligt at bo. I den ene side står en seng og midt i rummet en motionscykel. Det hele holdes sammen og bæres af søjler af ophobede genstande. Fjernes de, kollapser rummet. Rundt omkring finder man andre motionsredskaber, som normalt symboliserer en krop i kontrol. Her står de i voldsom kontrast til det kaotiske liv, de er placeret i.